

2. Развитие навыков и умений разного восприятия, быстрого запоминания, оперативного мышления, выразительной речи, рациональной ходьбы, умения наблюдать, педагогических, организаторских и командных навыков и способностей, формирование знаний, умений и привычек использования в прикладных целях физической культуры и спорта.

3. Обеспечение высокого уровня профессиональной трудоспособности, способности к интенсивной умственной работе, функционирования центральной нервной системы, системы терморегулирования, совершенствования зрительного, слухового, тактильного, вестибулярного анализаторов.

4. Укрепление здоровья, профилактика возможных заболеваний, и прежде всего заболеваний сердечно-сосудистой, дыхательной и нервной систем.

5. Формирование элементарных профессионально важных психофизических качеств.

Ориентации будущих инженеров-химиков на культуру здоровья является перспективным регулятором их профессиональной активности. С помощью усвоения настоящих ценностей здоровья достигается целенаправленное формирование у студентов химических специальностей социально важных качеств, главным образом из профессиональной компетентности. Эти качества обеспечит будущих инженеров химиков, которые выполняли конкурентоспособности на рынке труда.

Таким образом, при формировании культуры здоровья будущих инженеров-химиков необходимы новые подходы к индивидуализации физического воспитания студентов.

Список литературы: 1. Ермаков С.С., Иващенко С.Н., Гузов В.В. Особенности мотивации студентов к применению индивидуальных программ физической самоподготовки. Физическое воспитание студентов. Научный журнал. – Харьков, ХООНОКУ-ХГАДИ, 2012. № 4. С. 59–61. 2. Кожевникова Л.К. Физическое воспитание как средство формирования здорового образа жизни и культуры досуга студенческой молодежи. Физическое воспитание студентов. Научный журнал. Харьков, 2010, № 3, С. 140–145. 3. Чупаха И.В., Пужаева Е.З., Соколова И.Ю. Здоровьесберегающие технологии в образовательно-воспитательном процессе: Научно-практический сборник инновационного опыта. М.: Илекса; Ставрополь: Сервисшкола, 2001. 400 с. 4. Щекина Н.Б. Формирование культуры здоровья студентов / Н.Б. Щекина, А.В. Юшко // Настоящее и будущее фармации: тезисы Всеукраинского конгресса / Изд-во НФаУ. – Харьков, 2008. – 635 с.

*Рябченко Л.О.
г. Харьков, Украина*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Організація активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів і підвищення її ефективності базується на чітко сформульованій меті навчання, ретельному відборі навчальної інформації, достатньої для досягнення мети і завдань навчання, її систематизації і структуризації, раціональної змістовної частини. Важливо чітко визначити по-

чатковий рівень знань студентів, виявити логіку самостійного пізнання навчальної дисципліни. Здійснення такої діяльності передбачає обґрунтування форм і методів пізнавальної роботи студентів, мотивоване її забезпечення, актуалізацію пізнавальних процесів для досягнення поставленої мети і завдань. Необхідно чітко визначити процедуру контролю і оцінки найбільш значущих професійних знань, навичок, умінь (за певним рівнем складності), що дозволить коригувати самостійну навчально-пізнавальну діяльність студента. Змістовною основою організації цього процесу є самостійна навчально-аналітична робота студента з різними джерелами наукової інформації: підручниками, монографіями, нормативно-правовими документами, навчальними і методичними посібниками, конспектами лекцій, певними носіями програмно-інформаційного комп'ютерного забезпечення процесу навчання.

Для управління пізнавальною діяльністю студентів є дві організаційні можливості: безпосередня і непряма (опосередкована) дії. Безпосереднє управління, як правило, відбувається при фронтальній роботі, де викладач викладає навчальний матеріал, обговорює проблемні ситуації, розподіляє завдання і т.і. Вся навчальна діяльність відбувається у спільній роботі, а управління здійснюється при самостійній роботі учнів, коли викладач дає матеріал і під час керівництва. Перевага безпосереднього управління полягає у психологічному впливі особистості педагога на студентів. Її основні недоліки полягають в тому, що викладач одержує мало інформації від навчальної діяльності студентів, залишається мало можливості активізувати їх і враховувати їх індивідуальні особливості.

Переваги і недоліки непрямого управління носять прямо протилежний характер: тут відсутня безпосередня дія, але при такій організації навчального процесу викладачі мають можливість детально керувати навчальною діяльністю студентів, одержувати при необхідності інформацію про їх діяльність і одночасно перевіряти результати цієї діяльності.

Існує цілий ряд класифікацій принципів організації самостійної роботи студентів, які можна в узагальненому вигляді звести до наступного:

- спадкоємність, тобто пред'явлення знань у тій послідовності, яка б враховувала ступінь труднощів;
- дотримання норми часу, відведеного для виконання завдання;
- точний, чіткий інструктаж студентів про цілі і завдання роботи з вказівкою необхідного довідкового матеріалу для її виконання;
- чітке пояснення форми виконання самостійної роботи;
- постановка перед студентами проблемних завдань, вирішення яких потребує б від них розумових зусиль;
- зворотній зв'язок, тобто контроль викладача за виконанням студентами отриманих завдань.

Сапожнікова Т.Н. аналізує проблему стимулювання професійного самоудосконалення студентів у процесі організації пізнавальної діяльності. На думку дослідника, керівництво процесом самоудосконалення студентів буде ефективнішим, якщо розглядати його як складну функціональну систему, що має свою логіку розвитку і відносно самостійні етапи протікання [1].

Самостійна діяльність студента виступає важливим чинником його особистісного і професійного розвитку. Однак ці процеси є досить складними і суперечливими. Детально

досліджує проблеми суперечливості, кризи професійного розвитку особистості Є.О. Клімов, зокрема на стадіях адаптації та профпідготовки. Це, насамперед, проблема усвідомленого вибору шляху професійного становлення; протиріччя між ідеалом професіонала і «Я-професіонала»; протиріччя між вимогами професії й індивідуальним стилем діяльності; протиріччя між уявленням суспільства про тип професіонала і професійним «гештальтом» особистості; протиріччя в професійному просуванні, пов'язані з рівнем рефлексивної репрезентованості особливостей «Я-у-професії» і т.і. Детермінантою успішного професійного становлення і показником професіоналізму виступають у нього рефлексивні особливості свідомості професіонала [2].

У процесі вдосконалення професійної освіти акцент діяльності викладача дедалі зміщується з розробки нових форм і методів активізації власної діяльності на стимуляцію активності студентів. Саме тому під час підготовки фахівців будь-якого профілю у вищих навчальних закладах самостійній роботі студентів надається пріоритетного значення.

Ефективність будь-якої освітньої технології має пряму залежність від критеріїв, що подаються до навчання, в яких відбиваються вимоги до студентів і вміння самих студентів. Виділяють такі критерії ефективності навчально-пізнавальної діяльності студентів як суб'єктів навчання: оволодіння метазнаннями, уміння самостійно розробляти засоби навчальної роботи, уміння будувати цілісний образ об'єкту, який вивчається.

Оволодіння метазнаннями, тобто знаннями про знання, наприклад, прийомами і засобами засвоєння навчального матеріалу, переробки інформації, що подається в різних формах репрезентації, сприяє не тільки засвоєнню навчального матеріалу, але й оволодінню засобами самоконтролю та самокорекції. Показниками, відповідними до цього критерія, можуть виступати такі уміння: аналізувати зміст і структуру текстів різноманітного вигляду, перетворювати певний текст для різних задач, контролювати породження власного тексту; орієнтуватися в структурі навчального завдання, взаємозв'язках його компонентів: інструкцій, зразків матеріалу, необхідних результатів; порівнювати різноманітні форми репрезентації навчального матеріалу, вибирати оптимальну форму власної відповіді або роз'язання завдань, використовуючи при цьому різноманітні форми взаємозв'язків; співставляти власні оригінальні завдання; корегувати отриманий результат і варіювати засоби розв'язання завдання; вміти аргументувати свою відповідь та інтерпретувати отриманий результат.

Вказані показники дають змогу ефективно контролювати знання студентів про прийоми і засоби, які забезпечують пізнавальну діяльність; рівень оволодіння цими прийомами і засобами на конкретному предметному матеріалі, і засвоєння даного матеріалу.

Одним з основних питань освіти було і залишається формування пізнавальної активності студентів. Проблема її розвитку вимагає пошуку нового в теорії і практиці, нових підходів до подальшого вдосконалення змісту, форм, засобів та методів навчання, направлених на реалізацію принципу активності учіння. Ця проблема має визначальне значення в сучасних умовах, тому що від якості учіння залежить не тільки результат навчання, але і формування відношення студентів до власної діяльності.

Показниками, що дозволять аналізувати і оцінювати особистісно-сміслові відношення студента до навчального матеріалу і процесу власної пізнавальної діяльності, є:

оцінка соціальної значущості предмету, який вивчається; оцінка ролі вивчаємої дисципліни в його планах на майбутнє; достатність матеріалу при його поданні, емоційний комфорт/дискомфорт, який переживається при наданні йому важкого завдання або при виникненні сумнівів; наявність/відсутність вираження помилкової думки при виникненні сумнівів; потреба в подоланні звичних шаблонів репродуктивного відтворення матеріалу; потреба у використанні та позитивному перетворенні власного досвіду пізнавальної і творчої діяльності [3].

Особливе значення має розвиток рефлексії як характерної риси критичного мислення студента. В наявній психолого-педагогічній літературі рефлексія визначається як «процес міркування індивіда над тим, що відбувається у його власній свідомості» [4].

На підставі аналізу досліджень у філософії, психології та дидактиці вищої школи було встановлено, що для формування критичного мислення у майбутніх фахівців необхідне їх забезпечення спеціальним методичним інструментарієм, який передбачає ре-флексивні механізми навчальної діяльності. В режимі реалізації рефлексивних прийомів навчання студент стає партнером викладача в педагогічному діалозі, побудованому на засадах суб'єкт–суб'єктної взаємодії. Дослідники визначають такі основні функції ре-флексії у процесі реалізації технології розвитку критичного мислення: комунікаційна; інформаційна; мотиваційна; оціночна.

Комунікаційна функція рефлексивної діяльності забезпечує обмін думками та емоціями між учасниками педагогічного діалогу. Реалізація інформаційної функції рефлексії пов'язана із засвоєнням студентами нового знання, в той час, як мотиваційна функція рефлексії виявляється у розширенні інформаційного поля студентів. Оціночна функція рефлексії забезпечує усвідомлення студентом власного «Я образу», сприяє виробленню у нього власної позиції.

Аналізуючи проблему самовизначення особистості на різних стадіях професійного становлення, підкреслимо, що професійне самовизначення – це не просто вибір професії чи альтернативних сценаріїв професійного життя, а своєрідний творчий процес розвитку особистості. Самовизначення може бути адекватним обраній професії. Тоді відбувається розвиток особистості. Воно може бути також і не адекватним – тоді воно породжує внутрішній конфлікт, активізуючи захисні механізми замість процесів розвитку. Дидактично вивірена організація самостійної пізнавальної діяльності студента якраз і сприяє його самовизначенню, адекватному обраній професії.

Основними вимогами до формування і розвитку пізнавальної діяльності студентів є: неперервність особистісно-орієнтованої освіти; оптимальний вибір і доцільне поєднання методів, форм, засобів і дидактичних прийомів поетапного формування знань, навичок, умінь і професійно та соціально значущих особистісних якостей студентів; створення оптимальних умов для безперервного використання і розвитку у студентів самостійної навчально-пізнавальної діяльності; конструювання процесу навчання у двох взаємодіючих площинах (площини розвитку особистості в сукупності найбільш цінних якостей і в площині розвитку самого процесу навчання в сукупності позначок, що розвиваються, змісту, засобів засвоєння змісту, рівня соціальних відносин). Це стосується, насамперед, взаємодії студентів і викладачів.

Основні аспекти навчально-методичної системи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів і підвищення її ефективності: збільшення інформативності змісту освіти; підвищення цілеспрямованості і практичної спрямованості навчання; оптимізація самостійної роботи студентів; посилення мотивації навчання студентів; впровадження сучасних педагогічних та інформаційно-комп'ютерних технологій; індивідуалізація навчання; вдосконалення системи контролю, оцінки, аналізу якості навчання; демократизація навчання, відмова від авторитарної педагогіки.

Список літератури: 1. Сапожникова Т.Н. Стимулирование профессионального самосовершенствования студентов в процессе организации их познавательной деятельности / Т.Н. Сапожникова // Ярославский педагогический вестник, 2003. – № 1 (34). – С. 127–139. 2. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения / Е.А. Климов. – Ростов-н/Д: Феникс, 1996. – 512 с. 3. Шевандрин Н.И. Социальная психология в образовании: Учеб. пособие. – Ч. 1: Концептуальные и прикладные основы социальной психологии / Н.И. Шевандрин – М.: Владос, 1995. – 541 с. 4. Савчин М., Студент М. Рефлексія як механізм вдосконалення професійної діяльності фахівця / М. Савчин, М. Студент // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 2. – С. 137–146.

*Семененко Л.П.
г. Харьков, Украина*

ЭЛЕКТРОННО-БИБЛИОТЕЧНЫЕ СИСТЕМЫ – ИНФОРМАЦИЯ ЗДЕСЬ И СЕЙЧАС

Научно-техническая библиотека Национального технического университета «ХПИ», как и многие библиотеки высших учебных заведений, видит свою миссию: в обеспечении прав политехников на свободный доступ к информации, знаниям и культуре; в поддержке учебных, исследовательских и общественных программ университета; в обеспечении стабильного и качественного доступа пользователей к мировым знаниям и информации путем организации документного фонда, обучения алгоритмам поиска и навыкам использования информационных ресурсов, внедрения современных технологий.

Библиотека стремится помочь своему читателю (студенту, аспиранту, научному работнику) получить новое знание в удобной для него форме, а выбор формы остается за пользователем. Пользователям библиотеки доступны почти полтора миллиона изданий учебной, научной, художественной, иностранной литературы, диссертаций и авторефератов диссертаций, отечественных и зарубежных периодических изданий, реферативных журналов на традиционных и электронных носителях, а также базы данных (БД) собственной генерации, приобретенные полнотекстовые БД и огромные ресурсы партнеров по корпоративным проектам. Ежегодно мы наблюдаем количественный и качественный рост новых электронных образовательных библиотечно-информационных ресурсов.

Активная позиция библиотек вузов по интеграции информационных ресурсов существенно влияет на уровень качества образования и имидж вуза. Библиотеки могут бы-